

Boken är läsvärd och intressant, den är relevant vad gäller de kontextuella förklaringarna och engagerande när det gäller de många livsödena. Jag lade ifrån mig boken med frågan: hur gick det sen?

Boken vänder sig inte i första hand till akademiker av facket, men både notapparater och bibliografi är gedigna. Utifrån en rättshistorisk synpunkt menar jag att det finns goda referenser både till tidigare och till aktuell forskning. Boken är väl korrekturläst med bara något enstaka tryckfel och jag vill avslutningsvis tillägga att det är en riktigt snyggt formgiven bok.

Lunds universitet

CHRISTIAN HÄTHÉN

Joachim Östlund, *Saltets pris: Svenska slavar i Nordafrika och handeln i Medelhavet 1650–1770* (Lund: Nordic Academic Press 2014). 396 s.

Joachim Östlund tar i *Saltets pris* sig an ämnet svenskar som förslavades i Nordafrika under 1600- och 1700-talen, en fråga som har ägnats mycket liten uppmärksamhet i tidigare svensk historisk forskning. Frågan har däremot uppmärksammats i en hel del internationell forskning, och den forskningen vill Östlund knyta an till. Konkret är det tre olika forskningsfält inom den internationella forskningen som han pekar ut som intressanta, och där han menar att det svenska fallet kan berika den internationella forskningen (s. 20–22). För det första är det frågan om maktrelationerna i Medelhavet mellan europeiska aktörer och det osmanska riket under denna period. För det andra är det frågan om gränsöverskridande nätverks betydelse för relationerna i Medelhavet. För det tredje är det frågan om synen på ”den andre”, och då i synnerhet synen på Orienten, i Europa. Boken är uppdelad i fem substanskapitel, med olika forskningsfrågor för respektive kapitel. Empirin bygger på en stor mängd olika källor, allt ifrån brev från tillfångatagna svenskar till konsulrapporter och folkvisor. Den stora bredden av källor som används är utan tvekan en av bokens allra största värden, eftersom författaren genom dem kan visa på den komplexitet som rådde i de frågor som behandlades.

Det första empiriska kapitlet behandlar situationen för de svenskar som förslavades i Nordafrika. Syftet med att ta européerna som slavar var framför allt att tjäna pengar på dem genom att erbjuda europeiska aktörer eller stater att köpa slavarerna fria. Östlunds forskning i detta kapitel bygger främst på brevmaterial som svenskarna skickade hem till Sverige i hopp om att bli friköpta från sitt slaveri. Totalt uppskattar han att det rörde sig om ett par hundra, eller kanske något tusental, sjömän som kom att förslavas i Nordafrika under den tidsperiod han studerar. Östlund visar också att ka-

raktären på slaveriet kunde variera ganska betydande mellan olika individer.

Bokens andra kapitel undersöker hur den svenska statens agerande i frågan förändrades över tid. Här kan Östlund bland annat visa att staten redan tidigt inledde diplomatiska förhandlingar i frågan med de nordafrikanska staterna, inklusive framförhandlade friköpanden av förslavade svenskar. Den svenska staten hade dock problem med att få tag på information om vilka svenska undersåtar som var förslavade i Nordafrika, vilket underminerade möjligheterna att få till stånd ett välfungerande system för att friköpa slavar.

I bokens tredje kapitel argumenterar författaren för att ett system för friköpning av slavar utvecklades underifrån, exempelvis genom nationella kollektinsamlingar till förmån för tillfångatagna. Då dessa insamlingar som regel var sanktionerade av myndigheterna kan man förstås diskutera i vilken mån de i sig visar prov på initiativ underifrån, men författarna visar också prov på initiativ som mer otvetydigt togs underifrån. Kollektinsamlingarna beskrev vidare ofta nordafrikanerna tämligen balanserat, menar författaren, åtminstone jämfört med en del andra samtida källor.

Det fjärde kapitlet diskuterar de svenska konsulernas roll i processen. Konsulerna skulle vara svenska statens agenter i regionen, och kunde vara behjälpliga i friköpningsprocessen om svenska sjömän hade tillfångatagits. Vissa konsulter kom dock själva att försöka tjäna pengar på sin delaktighet i dylika förhandlingar. Konsulerna blev paradoxalt nog också, menar författaren, delaktiga i att stödja förslavningen av européer, eftersom en del konsulter kom att anställa slavar på konsulatet, och därmed bidrog till en ökad efterfrågan på hushållsslavar. Författaren kan i detta kapitel också belägga att ett antal svenska fartyg deltog i handeln med afrikanska slavar från Nordafrika, vilket i sig må vara intressant, men kan synas ligga utanför bokens egentliga syfte.

Bokens femte kapitel behandlar slutligen synen på den orientaliske "andre" i olika svenska källor från tidsperioden, som exempelvis tidningar, avhandlingar och folkvisor, och i synnerhet då hur denne "andre" behandlade de förslavade svenskarna. Författaren kan här visa att ganska många källor uppvisade en förhållandevis komplex bild av "den andre", där ett kolonialt synsätt inte spelade någon stor roll. Synen på det nordafrikanska slaveriet förändrades också med tiden. Flera svenska författare argumenterade exempelvis redan under mitten av 1700-talet för att det nordafrikanska slaveriet var betydligt mer humant än det slaveri som förekom på den amerikanska kontinenten.

Sammantaget ger den här boken ett viktigt och gediget bidrag till forskningen om Sveriges internationella relationer under tidigmodern tid. Östlund har samtidigt ambition om att knyta an till internationell forskning

på de teman som berörs i boken. Det är kanske den del av boken som hade kunnat utvecklas mer. Diskussionen som förs i bokens inledande kapitel om den internationella forskningen och dess resultat är tämligen kortfattad. Motiveringen till att studera just svensk empiri är likaså mycket kortfattad. Det är därför från start ganska oklart för läsaren vad författaren tänker sig att det svenska fallet mer specifikt ska kunna bidra med till det internationella forskningsläget och hur de tre forskningsfält han tar upp knyter an till de konkreta forskningsfrågor som behandlas i bokens olika kapitel. Det blir tyvärr inte heller alltid helt tydligt i bokens sammanfattande diskussion. Författaren kan då nämligen sammanfatta sin egen forskning, men närmast i förbifarten nämna något kort om hur dess resultat förhåller sig till den internationella forskningen. Ett viktigt undantag från detta är diskussionen kring undersökningen i det femte kapitlet, där författaren tydligt relaterar den svenska empirin till en pågående diskussion i den internationella forskningen om "andrefieringen" i Europa. Det är synd att resultaten från de övriga kapitlen inte lika tydligt relateras till det internationella forskningsläget. Även om många av Östlunds slutsatser från det svenska materialet bekräftar mycket av det som tidigare internationell forskning visat på, så finns här säkert många aspekter som hade förtjänat att lyftas fram tydligare såsom varande nya, eller tidigare inte tillräckligt uppmärksammade, perspektiv.

*Göteborgs universitet*

KLAS RÖNNBÄCK

Sten Westerberg, *Clas Rålamb: Maktspelare i storhetstidens Sverige* av (Stockholm: Atlantis 2012). 335 s.

Clas Rålamb var en av dessa mångsysslade statsmän i stormaktstidens Sverige som det är svårt att inte bli imponerad av. Han var i olika skeden riksdagsman, riksråd, landshövding, jurist, diplomat, finansbyråkrat, medlem av statliga kommissioner och överståthållare i Stockholm – och visade sig dugande i samtliga roller. Dessutom låg han bakom inrättandet av Stockholms Auktionsverk, ett viktigt instrument för att underlätta likvideringar av lån tagna mot säkerhet i fast egendom. Ironiskt nog kom Rålamb själv att tvingas använda sig av Auktionsverket för att auktionera bort lösöre när han dömts ersättningskyldig till kronan efter räfstens med Karl XI:s förmyndare. Som författaren till den föreliggande biografien Sten Westerberg konstaterar, kombinerade han teoretisk lärdom med praktisk handlingskraft.

Rålamb gjorde sig ett namn när han från en undanskymd position i adelsståndets tredje klass visade sig vara den mest välartikulerade förespråkaren